

ושננתם

בשבילי האורות של תורות
הנגלה והנסתר המשולבים

פרשת קרח - כ"ו סיון תשפ"ב

אליהו רחזמרין. ירושלים עיה"ק תובב"א

יסודות הסוגיא של 'קידושי מיאון' בנגלה ונסתר

מאמר זה נכתב ביומא דהילולא של זקני הרב החסיד רבי בנימין מנחם ז"ל
בן הרה"ח רבי יצחק מאיר הי"ד אלתר
נכד חביב לאבי אמו רשכבה"ג רבינו האמרי אמת זי"ע
זכה ללקט ולסדר ולהוציא לאור עולם את ספר זקנו אמרי אמת זי"ע
נלב"ע י"ט סיון תשנב

קידושי מיאון - קידושין דרבנן או תקנת אישות

הקידושין ונמצא שמעולם לא היה מקודשים.

[ג] וכבר הראו האחרונים ששני הדרכים הללו נחלקו בהם רבי אליעזר ורבי יהושע (יבמות קז:), דעת רבי אליעזר שאין מעשה קטנה כלום אלא כמפותה, ודעת רבי יהושע דהרי הוא כאשתו לכל דבר, ומבואר בגמרא שלדעת רבי אליעזר אין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשי ידה ולא בהפרת נדריה ואין יורשה ואינו מטמא לה, ולרבי יהושע בעלה זכאי בכל הדברים הללו, ואמרו על זה בגמרא (קח.) שלדעת רבי אליעזר הרי היא כמטיילת עמו בחצר שאין כאן גדר של קידושין כלל, לעומת דעת רבי יהושע שיש כאן גדר של נישואין.

[ד] ואמרו עוד בגמרא (קח.), שרבי אליעזר 'השוה מידותיו' דהיינו שדעתו שאין במיאון גדר של קידושין ומובן היטב הטעם שאין צריך גט, אך רבי יהושע 'לא השוה מידותיו' כי לדעתו מצד אחד קידושי מיאון הרי הם קידושין גמורים ומאידך סבירא ליה שיוצאת בלא גט, ובהגדרת הדברים הללו לדעת רבי יהושע האריכו מאוד רבותינו, ומסתעף מזה לנידון 'החזרת כסף הקידושין אחרי

[א] חקרו רבותינו בגדרם של 'קידושי מיאון', שיש לפרשם בשני אופנים. א. קידושין גמורים מדרבנן. ב. כעין אישות מיוחדת לקטנה. והיינו דמצד אחד יש לומר שיש כאן קידושין גמורים כמו כל קידושין דרבנן, ולכל הדינים נחשבת כמקודשת ממש, ובשעה שממאנת הרי היא 'מבטלת' את הקידושין, או דילמא שאין כאן מעשה קידושין כלל אלא מעשה אישות, דאמרו חכמים שמחשיבים מעשה קטנה כמעשה של אישות כדי שיהיו מותרים לדור זה עם זה ולא מצד שבעצם חל כאן מעשה קידושין, והרי הדבר דומה לקידושי הגויים שהגדרת אשת איש נקבע למי שמורגלים לחיות חיי אישות, וממילא כיון שממאנת ממילא 'בטלו' הקידושין.

[ב] וכמו כן אפילו לפי הצד שקידושי מיאון הם קידושין גמורים מדרבנן, גם כן יש לצדד ולומר שני הבנות בגדר המיאון. א. שהמיאון מבטלים את הקידושין 'למפרע' ונמצא שמעולם לא נתקדשה. ב. שהמיאון מבטל את הקידושין מכאן ולהבא. והיינו שאפילו לפי הצד שקידושי קטנה הם קידושין גמורים, מכל מקום יש לקרב הצד הזה לד הראשון ולומר שאחרי המיאון שוב מתבטלים

ושננתם

בשבילי האורות של תורות
הנגלה והנסתר המשולבים

פרשת קרח - כ"ו סיון תשפ"ב

אליהו רוזמרין. ירושלים עיה"ק תובב"א

[ו] ונפרט כמה מחלוקות בין רבותינו התנאים והאמוראים, שאפשר לקשרם בשני הבנות הללו. **א.** חמשה מחלוקות בין ב"ש לב"ה (יבמות קז.) טובבים והולכים, שדעת ב"ש נוטה שקידושין גמורים יש כאן, ודעת ב"ה שאין כאן אלא אישות בעלמא לא בצורת קידושין ונישואין, וכן מוכח מארבעת הטעמים שנתנו בגמרא (קז.) על טעם פלוגתת ב"ש וב"ה בדין מיאון הנשואות. **ב.** מחלוקת רבי יהודה בן בתירה וחכמים (קח.) האם **'נישואיה הם מיאוניה'** יש לה שייכות האם המיאון הוא עקירת הקידושין כעין גט או ביטול האישות בעלמא. **ג.** מחלוקת רבי אושעיא ועולא האם **'ממאנת לזיקתו'** (קז.) תלוי אי המיאון עוקר למפרע שלא היה קידושין או לא. **ד.** מחלוקת רב ושמואל בביאור דברי המשנה **'הממאנת אין לה כתובה'** (כתובות ק:) תלוי האם יש חילוק בין גט למיאון {ובמחלוקת רב ושמואל (יבמות קז:) בענין **'מיאנה לזה אסורה לזה'** משמע שדעתם להיפך}. **ה.** ספק הגמרא (יבמות קיא.) אם יש חילוק בין קידושי חרש וקטנה תלוי אם קידושי קטנה **קנויה ומשוירת** דהיינו שחסר בעצמות הקידושין.

המיאון', ועומק הדברים מתלי תלוי במה שחקרנו בפתח דברינו דאף לצד זה דיש כאן מערכת של קידושין, מכל מקום בשעת המיאון אפשר להגדיר את הדברים בשני אופנים **א.** שנעקר למפרע הקידושין. **ב.** שהקידושין פוקעים רק מכאן ולהבא.

[ה] וכאן נכתוב שני הגדרות מפורסמות של רבותינו **'הגר"ח מבריסק'** ו**'האב"י עזרי'**, **א.** הגדרת **רבי חיים** היא שה**'מיאון'** מפקיע רק **'מכאן ולהבא'**, דהיינו שבשעת המיאון הרי שהקידושין פוקעים אבל רק במה שנוגע מכאן ולהבא, ואכן אנו נוקטים שלא היו להם שייכות קידושין רק **'מכאן ולהבא'** אבל למפרע לא, **ב.** הגדרת **ה'אב"י עזרי'** היא שה**'מיאון'** מפקיע רק את יחסי ה**'אישות'** שביניהם ולא את מערכת הממונות שביניהם, דהיינו כמפורסם באחרונים ששני מערכות יש בין איש ואשה מערכת אישות ומערכת ממון, והמיאון מבטל את מערכת האישות ולא את מערכת הממון שנגזר כתוצאה מזה.

העולה מזה: קידושי מיאון יש לפרשם בשני דרכים. **א.** קידושין גמורים מדרבנן. **ב.** תקנת אישות לקטן.

תקנת אישות: הרי שאין כאן מערכת קידושין - אלא אישות בעלמא כל זמן שהוא תחת ידו - ובשעת המיאון מתבטל הקשר.

קידושין גמורים: הרי שיש כאן מערכת קידושין - אלא שעדיין יש לפרש בשני אופנים - **א.** שבשעת המיאון נעקר למפרע כאילו לא היה קידושין - **ב.** שבשעת המיאון מתבטלים הקידושין רק מכאן ולהבא.

יש לתלות שנחלקו בשני הבנות הללו - רבותינו התנאים **רבי אליעזר ורבי יהושע** ועוד כמה מרבותינו התנאים והאמוראים.

ושננתם

פרשת קרח - כ"ו סיון תשפ"ב

אליהו רוזמרין. ירושלים עיה"ק תובב"א

פנימיות ענין 'קידושי מיאון'

פרצוף רחל - אדנ"י - אמן - יוסף

נקראת רחל **יתומה** לפי שלא הגיעו לה הארות אימא עילאה - וכן יוסף שעומד במקום היסוד נקרא יתום - לפי שאימא עילאה עד הוד אתפשטת - ועל כן היסוד נקרא **יתום**.

ד] **חיבור יעקב ורחל יוסף**: החיבור של יעקב ורחל נעשה דווקא על ידי יוסף שהוא היסוד - ועל כן סופי של תיבות של ב'ן זקונים הו'א עולה **אמן** לפי שהמשכת האמן לרחל נעשה על ידי יוסף - ועל כן נולד יוסף ליעקב כשהיה בן צ"א שנה - ואמר לו הקב"ה **צא** מבית לבן - כי ביוסף גנוז כח ההמשכה מטה כיון שגם היא יתום.

ה] **קידושי מיאון**: קידושי מיאון הם קידושין של זיווג יעקב ורחל הקטנה שהיא יתומה - שנמשך לה קידושין ונישואין על ידי **אמן** ועל ידי יוסף - וכיון שממאנת מתבטל זיווג יעקב ורחל ונעשה זיווג עליון יותר - ומובן היטב הצד שאין מתבטל למפרע כיון שבאמת קיים זיווג יעקב ורחל - רק שכשמאנת מתעלה הזיווג - ומובן הייטב הגדרות **רבי חיים מבריסק** שמחלקים הזמן ולא נעקר למפרע וכן הגדרת **האבי עזרי** שרק כלפי האישות מתבטל לפי שבאמת יקר האישות הם במוחין גבוהים יותר מזיווג עליון יותר רבי אליעזר - ראובן בן יעקב - רבי יהושע - יוסף בן יעקב - לרבי אליעזר עיקר הזיווג בלאה - ולכן ס"ל דאין מעשה קטנה כלום - לרבי יהושע עיקר הזיווג ברחל - ולכן ס"ל דמקודשת מדרבנן.

העולה מזה: קידושי מיאון הם קידושין של זיווג יעקב ורחל הקטנה שהיא יתומה - שנמשך לה קידושין ונישואין על ידי **אמן** ועל ידי יוסף - וכיון שממאנת מתבטל זיווג יעקב ורחל ונעשה זיווג עליון יותר - ומובן היטב הצד שאין מתבטל למפרע כיון שבאמת קיים זיווג יעקב ורחל - רק שכשמאנת מתעלה הזיווג שלה.

א] **פרצוף זעיר אנפין מורכב משניים**: פרצוף זעיר אנפין מורכב משני חלקים - מראשו ועד מקום החזה - **פרצופי ישראל ולא** - ממקום החזה ולמטה - **פרצופי יעקב ורחל** - השתנות הזיווגים בין הפרצופים הללו הם לפי זמני התפילות בכל יום - ותפילת שחרית ורוב הכוונת דימות החול הם סביב זיווג **יעקב ורחל** - ורחל זו של ימות החול נקראת **רחל הקטנה** - לעומת לאה שהיא האחות הגדולה או רחל של שבת קודש (ובמשנת רבינו הרש"ש יש לפרט הדברים במלכות ולא בעטרת היסודות).

ב] **אדנ"י אמן**: רחל הקטנה היא כנגד שם אדנ"י - שהיא השם של הדינים שיונקים מרחל הקטנה - ואנו מכוונים להמשיך לרחל הקטנה שפע משם הו"ה ברוך הוא - והמשכת השפע נעשה על ידי עניית **אמן** - שעולה כמספר צ"א שילוב שמות הו"ה אדנ"י - ועל ידי עניית אמן נמשך אורות העליונים שגנוזים באות **א'** - לאות **מ'** של רחל ומתפשטים באות **ן'** - ועל כן גדול **העונה** שמושך השפע מטה מטה **יותר מן המברך**.

ג] **רחל היתומה**: פרצוף רחל נמשכת ממקום החזה דזעיר אנפין ועד למטה - הארת אימא עילאה מגעת רק עד מקום החזה - ועל כן

שורש תיבת 'מיאון'

{והבנת הנ"ל ביותר עומק}

הבנת הקשר השורשי והיסודי שבין תיבות דלהלן:

אם - אָמָה - אוֹמֵן - אוֹמֵן - אימוֹן - אמוֹנה - אָמֵן - אָמְנוֹת - מֵאֲמִין - נֶאֱמַן - אָמַת

שבכוחו של אדם לפשט ולהרחיב את הנקודה העליונה ולהשרישה בתוך עצמו עד סוף גבולה.

ד] **אמונה רחל:** ועל כן מבואר בכל מקום שעיקר האמונה בפרצוף רחל - לפי שהרחם במקום רחל שהיא עיקר האם שנותנת את כח הציור וההפשטה - ולכן מושכים לה שפע בתיבת **אמן** שורש התפשטות האם והאמונה - כי כל התחתונים מתפשטים באות ׀ ברחם של רחל - והיא נותנת להם הבנין והציור לכל ימיהם.

ה] **נאמנות ואמת:** מכאן שורש הנאמנות והאמת - כי כל מציאות תפיסת האדם נובע מתחילת ההתפשטות שלו ברחם אמו - וכל מה שמשיג הוא משיג בכוחה ובכוח ההתפשטות שטבעה בו אמו ברחמה - ועל כן כשמשיג כח ההתפשטות שלה הוא מקבל שהדבר הזה **נאמן** עליו מכח האם שיש בו - ולפיכך הדבר הזה אכן **אמת** אצלו כיון שהאמת של כל אדם הוא מה שהורש אצלו מכח האם שבו.

ו] **מיאון ביטול האם:** וסוד המיאון - ביטול השפעת אות א באות ׀ דהיינו ביטול זיווג יעקב ורחל וממילא נעשה **אין** - ועל כן אמרו (יבמות קט): **התרחק מן המיאון** כי בזמן הגלות עיקר הזיווג נעשה על ידי זיווג יעקב ורחל ואסור לבטלה.

א] **כוחם של האב והאם ביצירתו של אדם:** תחילתו יצירתו של האדם על ידי הטיפה שאביו משריש ברחם אמו - ותוכן התהליך נעשה על ידי שכוחו של אב להמשיך הנקודה שמגיע מאין סוף - וכוחה של אם לפשט את הנקודה ולעצב ולצייר את הנקודה שיתהפך לדבר של ממש - ונמצא שכל תפיסתו והתפשטותו של האדם בכל ימי חייו נמשכת מפעולת התפשטות הרחם שבגבולותיה ינק האדם את יכולת ההתפשטות והציור.

ב] **אותיות אל"ף ומ"ם:** ונמצא שהאב ממשיך נקודת החכמה שהיא האות א - והאם מפשטת ומציירת את הנקודה בגבולות הרחם שהיא האות ׀ - ומכאן שלימות השם אם שבה חיבור הנקודה והתפשטות הנקודה לכדי מציאות של גשם - וזהו שם **אומה** שהולכים בתר האם שנותנת לאדם מסגרת מקיפה שבתוכה האדם מתפשט.

ג] **אומן ואמונה:** ולפיכך האדם שיש בכוחו לבנות ולצייר את הנקודה נקרא **אומן** לפי שהיא מפשטת את הנקודה לכדי גשם של מציאות כדמות האם - וכן כל מי שמרגיל עצמו להשיג איזה דבר ומפתח את כישרונותיו נקרא **מתאמן** לפי שעושה מעשה אם לפתח ולהרחיב את הכוחות הטמונים בו - ומכאן הסוד הגדול שנקרא **אמונה**

העולה מזה: האם היא רחל שברחמה מתפשטים כל התחתונים - והמיאון היא ביטול זיווג יעקב ורחל - וצריך להתרחק ממנה כי בזמן הגלות וימי החול הם עיקר הזיווג.

'פולמוס המיאון - ורבינו יעקב פולק'

חרף המחאה, רבי יעקב פולק עמד על דעתו כשהוא נסמך על מנהג פולין, שם לא נהג החרם. כך הויכוח סביב שאלת המיאון, הפך לשאלת כפיפותם של מנהגי פולין לתקנות ולחרמות האשכנזיות. סופו של פולמוס זה הביא לעקירתו של רבי יעקב פולק מפראג ולהנחתו בפולין, בצעד שנעשה לימים נקודת ציון רבת משמעות בהיסטוריה של יהדות פולין.

בשנת רנ"ב (1492) עקר רבי יעקב מפראג ועבר לקרקוב, שבה כבר החלה להתגבש קהילה של יוצאי בוהמיה במקביל לקהילה הפולנית הוותיקה שישבה במקום. בקרקוב היה מעמדו של ר' יעקב פולק איתן בקרב היהודים, מלבד קשריו הרבים בחצר המלוכה. חמותו הייתה אשת הכספים הכספים של המלכה האם אליז'ביטה, אשתו של קז'ימיז' הרביעי, ורבי יעקב עצמו הוסמך על ידי המלך אלכסנדר היגילוני כ"רב היהודים", מה שהעמיד אותו למתווך בינם לבין השלטונות. אולם, למרות התבססותו בפולין, הפולמוס המשיך לרדוף אותו גם שם, ובשנת תס"ט (1509) הו פרץ בשנית.

בסבב השני של הפולמוס, מהר"י מרגליות כבר הלך זה מכבר לעולמו, ומי שעמד בראש מחנה המתנגדים היה מהר"י מינץ, רבה של פדובה, שדרש מרבי יעקב פולק לעלות על קברו של רבו המנוח ולבקש מחילה. רבי יעקב פולק סירב ובעקבות כך הוחרם, אלא שאף חרם זה לא היה בו כדי להניא את הארי מדעתו; סולקה נישאה לבחור צעיר מבריסק דליטא (-"אולם

על משפחתו של רבי יעקב פולק אנו יודעים מעט מאוד, ידוע לנו ששם אביו היה ר' יוסף, ולמרות ששם משפחתו מעיד על מוצאו הפולני, הרי ששמו מופיע לראשונה דווקא כראש הישיבה וכאב"ד בפראג. ככל הנראה היה גם בנירנברג, כתלמידו של ר' יעקב מרגליות, ואף שהה תקופה ארוכה באיטליה והכיר את חכמיה. למרות המידע המועט על מוצאו, על גיסתו "סולקה" אנו יודעים דווקא הרבה מאד.

גיסתו של רבי יעקב פולק - סולקה, אחות אשתו - הייתה יתומה מאב, והושאה בקטנותה לתלמיד חכם פראגאי בשם ר' דוד צנר. לדאבון לב, הזיווג לא עלה יפה, והיא רצתה לפרק את החבילה. רבי יעקב פולק נחלץ לעזרתה, ופסק לה שהיא רשאית למאן ולבטל את הקידושין שנעשו בקטנותה.

פסק זה הצית פולמוס גדול שהלך והתפשט בכל יהדות אירופה, ונודע בשם "פולמוס המיאון". השפעתו של מאורע זה חרגה מעבר לגבולותיה של פראג, והקיפה וכללה את גרמניה, איטליה, הונגריה, בוהמיה ופולין. סיבת הפולמוס (המתואר בהרחבה בשו"ת מהר"י מינץ, סימן ג) הייתה החרם שתיקן מהר"ם ממירזבורק כנגד המיאון כחמישים שנה קודם לכן. מי שעמל לדאוג לקיומה ולקבלתה של התקנה היה רבי יעקב מרגליות מנירנברג, שכאמור היה רבו של רבי יעקב פולק, ועמד בראש הלוחמים נגדו.

ושננתם

פרשת קרח - כ"ו סיון תשפ"ב

אליהו רוזמרין. ירושלים עיה"ק תובב"א

פראג הגדולה והמכובדת ולנדוד מזרחה, שם הקים את ישיבתו, שבה התפתחה שיטת הפלפול שאפיינה את עולם הישיבות הפולני. כעבור שנים לא רבות הייתה זו פולין שתפסה את מקום בוהמיה בקרב יהדות אירופה, בתור המרכז התורני המשמעותי ביותר. שנים לא רבות אחרי כניסתו הדרמטית של רבי יעקב פולק לבית המדרש הפולני, תלמידי החכמים שיצאו ממנו יהיו עתידים לחולל מהפכה של ממש בעולם התורה כולו.

זיווגם לא עלה יפה, כפי שמעיד המהרש"ל ביבמות יג, זי, ושנים לאחר מכן יחזיק הרמ"א (אבן העזר קנה, כב) פסק זה להלכה. בסופו של דבר קבל רבי יעקב פולק כתב הגנה מהמלך זיגמונט הראשון שנועד למנוע ממתנגדיו להמשיך ולרדוף אותו בפולין.

יש משהו מעניין בעובדה שאירוע שהתחיל סביב המתח בין סמכותה של הקהילה האשכנזית הוותיקה והדומיננטית לבין קהילת פולין המתפתחת, הפך בסופו של דבר לציון-דרך. הפולמוס אילץ את רבי יעקב פולק לעזוב את

פולמוס המיאון: על אף שאין אתנו יודע בכבשונו של עולם - ואין לנו הבנה בדברי רבותינו ענקי האומה - רואים אנו ששני עמודי העולם שנחלקו בדבר המיאון שמם **יעקב** - ודווקא רבינו **יעקב** בן **יוסף** פולק נלחם לקיים המיאון - ויש לראות בזה מחלוקת עצומה האם יש בנו כוח למאן בזיווג יעקב ורחל הקטנים ולעלות לזיווג יעקב ורחל הגדולים - וזהו סוד קנאתו העצומה של **רבינו יעקב** פולק - ואכן קנאתו העצומה היתה הגרעין שממנה הושרשה כל תורת פולין האבירה והאין סופית - שבוודאי נעשה על ידי זיווג עליון ונורא בעולמות העליונים.

ולכבוד נשמת זקני ז"ל - אשר הוציא לאור עולם את דברי אלוהים חיים של זקננו רבינו האמרי אמת זי"ע - נעתיק מדבריו השייכים למאמר שלפנינו - באמרי אמת פרשת כי תבוא (תרפ"ח) וזה לשונו:

והיה אם שמוע תשמע איתא במדרש 'כל מי שעונה אמן בעוה"ז זוכה לענות אמן לעתיד לבוא', ועוד במדרש והיה אם שמוע תשמע וכו' זה שאמר הכתוב 'אשרי אדם שומע לי' אשריו לאדם בשעה ששמועותיו לי, מקודם כתובה פרשת השבועה בהר עיבל וזה היה כמו במתן תורה שאיתא שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו, וכן כאן היו עונין אמן על הברכות ואמן על הקללות, הם נמשכו אחר רצון השי"ת, 'אמן הוא המשכה', כל מי שעונה אמן בעוה"ז זוכה לענות אמן לעתיד לבוא'.